

Vykoupil, Libor

Až na vrchol moci

In: Vykoupil, Libor. *Jiří Stříbrný : portrét politika*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, pp. 98-110

ISBN 808648811X (Matice moravská)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123434>

Access Date: 04. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V. Až na vrchol moci

Rudé právo už v září 1921 zaznamenalo, že Jiří Stříbrný obdržel od prezidenta republiky 250 000 Kč v dlužních úpisech Zemské banky jako osobní dar.³³⁴ Tuto zprávu zaregistrovala i Kancelář prezidenta republiky a nedementovala ji. Na druhé straně Stříbrný ve svých vzpomínkách popírá přijetí tohoto daru. Peníze prý vrátil a odtud pramenilo ochlazení vztahu Masaryka k jeho osobě.³³⁵ Zajímavé je, co o této kauze říkal sám Masaryk, jak to poznamenala jeho archivářka: „Za včerejší návštěvy senátora Veselého, dávného přítele, právníka, který se stará o soukromé finance Masarykovy rodiny, se řeč stočila na slogan dnešní veřejnosti, na Stříbrného tisíce, kterými ho prý prezident chtěl podplatit. Když si Stříbrný na samém počátku veřejné práce stěžoval na neúspěch ve svém soukromém podnikání, prezident se společně se Švehlou rozhodli vypomoci mu dočasně z vlastních prostředků. Tehdy – uvádí Veselý – se tím okázale chlubil, tvrdil před lidmi, že takovýto projev důvěry má pro něj historický význam. Ale když u prezidenta právem vznikla nedůvěra ke Stříbrného majetkovým poměrům, žádal peníze zpět a Veselý je od něj musel vymáhat. Teď tvrdí zcela v rozporu se skutečností, že to bylo uplácení a že obnos vrátil sám.“³³⁶

Ať už byly podrobnosti této finanční transakce jakékoliv, nemění to nic na faktu, že Stříbrného schopnosti oceňoval v této době nejen prezident Masaryk, ale i celá řada politiků a autorů, kteří Stříbrnému v jiných otázkách rozhodně nepřáli a později mu vůbec nemohli přijít na jméno. Když se Masaryk pokoušel koncem roku 1921 vytvořit jakýsi orgán, který by se stal protiváhou Pětky, vsadil na skupinu politiků a dalších odborníků, mezi kterými dominovali E. Beneš, A. Švehla, A. Rašín, J. Preiss, J. Scheiner, J. Černý, J. S. Machar a další. K řešení konkrétních případů měli být zvaní diplomaté a z domácích politiků J. Šrámek a také V. Klofáč a J. Stříbrný.³³⁷

Stříbrný byl Masarykovi ještě v r. 1922 velmi blízko. Proto se také mohl obrátit na Ludvíka Strimpla³³⁸ s kritikou prezidentova přístupu k Pětce

³³⁴ Rudé právo, 27. 9. 1921.

³³⁵ HŮ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek I., s. 61. K darování muselo dojít na konci r. 1919 nebo na počátku roku následujícího, neboť František Veselý, který je ve vzpomínce zmiňován, byl ministrem spravedlnosti v první vládě Tusarové.

³³⁶ GAŠPÁRKOVÁ-HORÁKOVÁ, A.: *U Masarykovcov*, s. 153–154. Záznam je z 12. března 1932.

³³⁷ Srov. KLIMEK, A.: *Boj o Hrad*, I., s. 192–3.

³³⁸ Ludvík Strimpl (1880–1937) byl malíř, který se sblížil v Paříži za první světové války s naším odbojem a seznámil s Benešem. Ten jej získal pro diplomacii a Strimpl se stal jeho blízkým spolupracovníkem. Působil na ministerstvu zahraničí, 1921–27 na vyslanectví v Belgii a od r. 1927 šéf diplomatického protokolu min. zahraničí a

a jejím členům. Varoval před skutečností, že Masaryk je od Pětky izolován a upozornil i na fakt, že příčinou této izolace je právě Beneš jako předseda vlády, který prezidenta mylně zpravuje. Stříbrný přitom prohlásil, „že pan ministerský předseda připraví pana presidenta u politických stran o veškerou popularitu.“³³⁹ Stříbrný viděl hlavní nedostatek Benešův v tom, že nepostřehl rozdíl mezi zahraniční a domácí politikou a pokoušel se obě dělat stejnými prostředky a metodami. Přestože uznával potřebnost vnitřně konzolidovaného státu pro diplomatické úspěchy v zahraničí, podcenil úlohu Pětky a snažil se ji zničit. Benešovy zákulisní intriky uváděly domácí politiky do rozpaků a vnášely mezi ně zmatek a rozkol. „Doma žilo 5 partají na jedné pavlači; jeden o druhém věděl všechno, lidé hodnotili se navzájem nejen dle svého vzdělání, ale i dodržování přijatých závazků a daného slova. Každá intrika za 14 dnů vyšla najevo. Toho všeho jsou diplomaté, přicházející do osobního styku dvakrát, třikrát za rok, ušetřeni.“ napsal k tomu později Stříbrný.³⁴⁰

Benešova vláda se jevila jako ještě provizornější, než úřednická vláda Černého. Prakticky po celý rok 1922 se v politickém zákulisí připravovala její obměna. Tisk přitom bičoval veřejné mínění novými a novými zaručenými zprávami o termínu nástupu a složení nového kabinetu. Jednotlivé politické strany myslely stále více na svůj vlastní konkrétní politický zisk a doufaly, že se nyní zbaví Pětky, která jim stále více svazovala ruce. Největší zájem na likvidaci Pětky měli sociální demokraté, kteří byli toho názoru, že jim přímý podíl na vládě zajistí nové hlasy. Beneš si v této souvislosti poznamenal: „Mluvil jsem soukromě s Bechyní, který vidí, že tímto způsobem, jak to pravice vede, prohrávají to proti komunistům čím dál tím více. Jest toho náhledu, že se Pětka musí likvidovat.“³⁴¹

V srpnu 1922 se objevily nové zprávy o rekonstrukci vlády. Od září zasedala Pětka téměř permanentně a řešila na svých schůzích různé možnosti sestavení nové vlády. Rozhodnuto bylo především o A. Švehlovi jako o příštím ministerském předsedovi. Jinak jednání „bylo velmi rozčilené a napjaté“, jak se vyjádřil Rašín.³⁴² Všechny rozhovory proběhly v naprosté tajnosti a na veřejnosti pronikly jen velmi kusé zprávy. Konečně na počátku října bylo mezi Pětkou a Hradem dosaženo jistého kompromisu, 5. října podala demisi Benešova vláda a 7. října byla jmenována vláda Švehlova. Nový kabinet byl zcela parlamentní a opíral se o většinu pěti politických stran stejně jako vláda předešlá. Na rozdíl od ní však vstoupili do vlády jako ministři všichni členové Pětky. Českoslovenští socialisté obdrželi stejně jako agráři a sociální demokraté čtyři křesla. Kromě

slanectví v Belgii a od r. 1927 šéf diplomatického protokolu min. zahraničí a prezidenta republiky.

³³⁹ AÚTGM, MA, kart. 12, f. 53, Šámalův zápis z 10. 1. 1922.

³⁴⁰ HÚ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek II, s. 99.

³⁴¹ AKPR, T-259/22., Záznam z 8. srpna 1922.

³⁴² AKPR, T-1674/22, Šámalův záznam ze 6. září 1922.

Beneše, kterého Masaryk Švehlovi opět vnutil, vstoupil do vlády ještě Alois Tučný jako ministr pošt a telegrafů, Emil Franke jako ministr zásobování a samozřejmě Jiří Stříbrný, který obsadil rezort železnic.

Předcházela tomu však velký spor s Masarykem, neboť socialisté nebyli spokojeni se svěřenými sekcemi. Rozčilený Švehla vrátil proto prezidentovi mandát k sestavení vlády s doporučením, aby se této úlohy ujal předseda rebelujících socialistů, V. Klofáč. Masaryk si Klofáče jako politika příliš necenil, a proto jej raději přesvědčil, že i ministerstvo výživy, které fakticky nemělo opodstatnění, bude významným rezortem, neboť mu bude svěřeno provádění cenové politiky. Klofáč nakonec kapituloval.³⁴³

V roce 1922 strana čs. socialistů prodělala i vnitřní krizi vedení. Stříbrný totiž svoji moc nepetržitě posiloval na úkor Klofáče a působením v Pětce učinil svoje postavení ve vedení strany neotřesitelným. Václav Klofáč se několikrát pokoušel Stříbrného zastavit a také v tisku brojil proti nedemokratickému a neústavnímu orgánu, kterým Pětka bezpochyby byla. Když se mu nepodařilo ničeho dosáhnout, nabídl dokonce i svoji rezignaci a v březnu 1922 se skutečně vzdal vedení strany. Rezignaci odůvodnil v interview z 5. 3. 1922 v Opavě. „Vedl mne k ní velice vážný a věcný důvod. Nemám žádných osobních citů ani sporů. Ale problém je v tom, nalézt správný poměr mezi tzv. Pětkou, senátním klubem, kde jsem předsedou a výkonným výborem strany, jehož jsem také předsedou. Není možné, aby z Pětky se vytvořila oligarchie, která by výkonné výbory a senátory stavěla před hotové události. To se stalo už častěji. Naše předložkové návrhy, v senátu projednávány a týkající se stavebního ruchu, byly Pětkou ubity. Nyní se to stalo s učitelskými platy. Není možné, aby senátoři a předseda strany stavění byli před fakta, jichž potom už měniti nelze. Přehlasování v Pětce nemohu považovat za závazné pro stranu a pro sebe. Pětka může být jenom orgánem režie parlamentní a to je vážný úkol, ale nic více. Resignoval jsem, aby v těchto otázkách bylo jasno. Výkonný výbor sice mou rezignaci nepřijal, ale já musím v zájmu věci na ní trvat, aby autorita výkonného výboru zas něco platila a aby nedošlo k oligarchii, která je jen sesměšněním principů demokracie.“³⁴⁴ Ústřední sekretariát se však postavil proti svému předsedovi a jeho demisi nepřijal. V pozadí celé akce stál opět Stříbrný. U něj Klofáč autoritou nebyl, vždyť se o zakladateli strany vyjadřoval „se shovívavou opovržlivostí jako o monstranci, která se o svátcích ukazuje lidu“.³⁴⁵

Stříbrný obhajoval Pětku i ve veřejných projevech, například 19. 3. 1922 ve vinohradském Národním domě. Mimo jiné tu řekl: „Vláda je exekutivním orgánem majority, určené k tomu, stát spravovat a zákony provádět. Výbor koaličních stran (Pětka) je legislativním orgánem majority,

³⁴³ KLEPETAŘ, H.: *Seit 1918*, s. 182.

³⁴⁴ Jiří Stříbrný – *Portrét politického demagoga a zakladatele nemravného tisku, píše demokrat*, b.d., s. 34–35.

³⁴⁵ PEROUTKA, F.: *Budování*, Svazek II/2, s. 1161.

určeným k tomu zákony dělat.³⁴⁶ Stříbrný v koalici viděl nástroj své moci. I Pětka se mu zdála příliš širokou a snažil se udělat z ní „svůj“ orgán. „Za úřednické vlády zastupoval Stříbrný svoji stranu v pětce a stal se skutečným diktátorem svým bratřím. Za vlády Švehlovy (opět jako ministr železnic) byl na vrcholu moci a slávy. Časopis Mladé proudy v nedávném svém útoku na bývalého vůdce praví o této éře: ‚Stříbrný přemohl stranu, infikoval ji jedem maloměšťačtví, zavedl a dopustil vegetaci politiky nemorálních kreténů a ze strany učinil si služku pro své neukojitelné ambice, jež za bídný žold měla právo sloužit a mlčet‘.“³⁴⁷ Ostatně tajemníkem Pětky byl legační rada Emil Šimek, důvěrník a spojenec Stříbrného.

V roce 1923 se ještě prohloubilo napětí mezi Stříbrným a Benešem. V tomto roce se totiž Edvard Beneš stal členem ČsSS. Celé akci předcházela vnitrostranická krize, která vyvrcholila v době přijetí zákona na ochranu republiky. O tomto zákonu se jednalo již od podzimu roku 1921.³⁴⁸ Atentát na ministra financí Rašína v lednu 1923 umožnil, aby se dlouho připravované záměry mohly urychleně realizovat.³⁴⁹ V nemalé míře přispěla k vydání zákona i mezinárodně politická situace, konkrétně probíhající ruská krize. Už 16. ledna projednával zásady osnovy zákona výkonný výbor sdružených stran za předsednictví J. Šrámka. Členem výboru byl vedle Beneše, Bechyněho, Habrmana a Malypetra také Jiří Stříbrný. Na schůzi byla také vytvořena komise právníků k přesnému vypracování osnovy. Rychlost, s jakou se na zákonu pracovalo, dokazovala, že předběžné práce již byly podniknuty dávno.³⁵⁰

Ve straně čs. socialistů již delší dobu probíhal skrytý zápas mezi stoupenci umírněného kompromisního socialismu, které vedl J. Stříbrný a mezi radikály typu B. Vrbenského. Vrbenský byl stejně jako Stříbrný poměrně výraznou postavou ve straně, ale „každý z nich chtěl strany vést jinam: Stříbrný dále cestami koaliční politiky, Vrbenský do socialistické nějaké jednotné fronty.“³⁵¹ Stoupenci Vrbenského drželi významná místa v Českém slově, zatímco Klofáč a Stříbrný se museli spokojit s prezentací ve večerníku strany. Zatímco však Vrbenský se věnoval zejména agitaci a veřejným vystoupením, Stříbrný pracoval intenzivně v aparátu strany a podařilo se mu řadu významných míst obsadit svými stoupenci. Na počátku roku 1923 mohl zatroubit do útoku proti bývalým anarchistům. Zřejmě na jeho či Klofáčův pokyn ústřední výkonný výbor strany v únoru dosadil Stříbrného stoupence do vedení Českého slova. Zápas, který takto začal, vyvrcholil střetem při projednávání zákona na ochranu republiky.

³⁴⁶ Jiří Stříbrný – Portrét, s. 36.

³⁴⁷ -di-: Jiřího Stříbrného sláva a pád. Přítomnost z 23. 9. 1926, s. 579.

³⁴⁸ OLIVOVÁ, V.: *Politika československé buržoazie v letech 1921–1923*. Praha 1961, s. 81.

³⁴⁹ Atentát na A. Rašína byl spáchán 5. ledna, ministr zemřel až 18. února. Nad jeho rakví hovořil i Jiří Stříbrný.

³⁵⁰ OLIVOVÁ, V.: *Politika*, s. 81.

³⁵¹ PEROUTKA, F.: *Budování*, Svazek IV, Třetí vydání, s. 1709.

Z ústavně právního výboru byl návrh zákona předložen ke schválení plénu poslanecké sněmovny. Dne 6. března při nočním jednání vystoupil poslanec Bartošek a jménem svým a tří dalších poslanců za československé socialisty předložil pozměňovací návrhy. Prohlásil doslova: „Proto jednak z důvodů zásadních prostě nestrpíme snížení své poslanecké funkce na pouhou mechanickou činnost hlasovací a jednak proto, že osnova obsahuje ustanovení, s nimiž zásadně není možno souhlasiti...“³⁵² Vedení strany však reagovalo okamžitě a výrazně se přitom angažoval J. Stříbrný. Vzácně se přitom shodl i s Klofáčem. Již 8. března se sešel ústřední výkonný výbor a po krátké debatě zmíněné poslance vyloučil. Stranu museli opustit T. Bartošek, L. Landová-Štychová, Václav Draxl a B. Vrbenský. Jejich obhajoba byla současně tvrdou kritikou politické praxe a kritikou Pětky. Ozvaly se hlasy, které upozorňovaly na skutečnost, že poslanci jsou natolik zavázáni své straně, že fakticky neplní svoji roli zástupců lidu. „K čemu tedy vydržovat drahou sněmovnu, když na vše stačí pět vůdců pěti stran a když poslanci mohou jen mechanicky schvalovat na čem se oni dohodnou?“³⁵³

V dalším boji však jasně zvítězilo vedení strany nad odpadlíky, kterým nepomohla ani morální podpora, které se jim dostalo z levice, zejména od komunistů. Strana totiž u volebního soudu získala 22. června 1923 bez velké námahy zpět i své mandáty. V pozdější stranické publicistice uznávali čs. socialisté stanovisko Vrbenského, ale svůj postoj k němu omlouvali zájmem strany. Nemohli prý následovat Vrbenského, neboť by tak uvolnili místo Stříbrnému. Tento argument však objevili až ex post.³⁵⁴ Stříbrný tak upevnil své postavení, ale místo Vrbenského se objevil nový soupeř – Edvard Beneš.

Edvard Beneš, jak jsme již naznačili, byl sice již v roce 1920 uveden na kandidátce čs. socialistů, ale členem této strany nebyl. Proklamativně zůstával mimo strany, nebo jak sám říkal: nad nimi. Oficiálně byla důvodem snaha udržet zahraniční politiku v poloze nedotčené stranickostí. Ve skutečnosti však měl Beneš odpor vůči „provincialismu“ domácích stran.³⁵⁵ „A projevovala se zde zřejmě též Benešova – mylná – kalkulace, že nadstranickým postavením zvýší své naděje na prezidentství.“³⁵⁶ V Československu se však politický život v zásadě vnímal jako život stranický, a tak se brzy začalo poukazovat na fakt, že by Beneš měl někam politicky patřit. Zvláště proto, že byl od počátku republiky spojován se socialistickým hnutím. Nejprve byl vnímán spíše jako sociální demokrat či jako spolu-

³⁵² KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 151.

³⁵³ Tamtéž, s. 152.

³⁵⁴ ŠANTRŮČEK, B.: *Tisíc*, s. 230–231.

³⁵⁵ Srov. VYKOUPILOV, L.: *Několik poznámek k roli Edvarda Beneše v československé vnitřní politice*. In: Dr. Edvard Beneš – politik a státník. Edd. J. Mikulka – K. Schelle. Brno 1994, s. 12–20.

³⁵⁶ KLÍMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 260.

pracovník Masaryka, tedy realista. Stále více se však sblížoval s čs. socialisty, kam odešlo i jedno křídlo Masarykových realistů. Ti zejména viděli v Benešovi svého příštího vůdce, a není proto divu, že už v dubnu 1919 mu jeden z nich, poslanec František Rambousek, napsal, že jej považují „za našeho příslušníka... i za našeho budoucího kandidáta presidentského“.³⁵⁷

Dodnes není zřejmé, proč si Beneš při svém vědeckém pojetí politiky vybral právě hnutí, které mělo pověst strany, „jež nejvíce ze všech stran českých je prodchnuta zálibami, gesty a tradicemi citovými, vzrušenými a temperamentními a holduje nadšenému nacionalismu“.³⁵⁸ Vždyť i Peroutka o ní napsal, že „v české politice nebylo hnutí hlučnějšího a myšlenkově nepřesnějšího“.³⁵⁹ Některé charakteristiky strany by musely odradit i velmi protřelého politického pragmatika: „Strana čs. socialistů... představuje podivný jakýsi konglomerát. Sedí tam v pestré směsici vedle sebe pod jednou střešou: učenec vedle polovičního analfabety, boháč vedle chudáka, mistr vedle tovaryše a učedníka, podnikatel vedle dělníka, úředník vedle nádeníka, pán vedle sluhy atd...“³⁶⁰ Vždyť i sám Masaryk o ní hovořil velmi nelichotivě: „To je strana, jako guma, hodte ji, a vyskočí i odskočí. Švehla o ní říkal, že je nejčeštější, a to je snad pravda, pokud jde o bezbarvost a nevyjasněnost.“³⁶¹ Do takové strany tedy zamířil Beneš a přes všechny pozdější konstrukce se zdá, že celkem programově. ČsSS měla stabilní a poměrně silnou členskou i voličskou základnu, program dílem socialistický, dílem národní, poměrně neurčitý a snadno manipulovatelný a přitom se hlásila k Hradu a jeho politice. Pro Beneše „národní socialisté byli... jakýsi zdravý národní průměr, bylo mezi nimi mnoho legionářů a lidí středního stavu. Šel jsem k národním socialistům.“³⁶²

Sám Beneš však i ze svého vstupu učinil demonstraci své nadstraničké politiky. Veřejně totiž několikrát zdůrazňoval, že vlastně k čs. socialistům do strany nevstoupil, ale byl přidělen. „Je známo, že jsem jako zahraniční ministr všemi stranami byl pokládán za ministra jaksi nad stranami; o tom svědčí můj vstup do strany čs. socialistů. Tři vedoucí strany, soc. demokratická, agrární a čs. socialistická dohodly se, že mám vstoupiti do strany čs. socialistů,“ píše o tomto životním kroku v dopise legionářům.³⁶³

Stříbrný si pokládal původně za velikou zásluhu, že se na přijetí Beneše do ČsSS zásadně podílel a prosadil je. V roce 1923 konstatoval na jed-

³⁵⁷ AÚTGM, Benešův archiv, kart. ČSNR, dopis Rambouska Benešovi z 6. 4. 1919.

³⁵⁸ *Slovník národohospodářský, sociální a politický*. Díl 1. Praha 1929, s. 496.

³⁵⁹ PEROUTKA, F.: *Budování*, Svazek I, s. 34.

³⁶⁰ JOKLÍK, E.: *České strany politické*. Praha 1923, s. 69–70.

³⁶¹ GAŠPARIKOVÁ-HORÁKOVÁ, A.: *U Masarykovcov*, s. 13. Záznam je z 6. dubna 1929.

³⁶² KUBKA, E.: *Mezi válkami*. Masaryk a Beneš v mých vzpomínkách. Praha 1969, s. 124.

³⁶³ *Odpovědi ministra Beneše*. Dopis zastupitelstvu Čs. obce legionářské ze dne 12. září 1926 a Dopis sjezdu Čs. strany národně socialistické ze dne 19. září 1926. In: *Letáky*, Svazek 2. Praha 1926, s. 3.

nání výkonného výboru strany: „Vůči poznámce o Dru Benešovi prohlašuji, že poměry podstatně se změnily tím, že sám jsem jej přihlašoval do naší strany a oznamoval jsem to důvěrně i předsednictvu.“³⁶⁴ „Dr. Beneš přihlásil do své strany sám Jiří Stříbrný, který měl velké mínění o popularitě, již si Beneš získal v osvobozenéckém boji.“³⁶⁵ V obsáhlejších komentáři, který podal ve svých pamětech, hodnotí Stříbrný celý vývoj trochu odlišně. Konstatuje, že se Beneš před válkou klonil nejspíše k soc. demokratům, ale nebyl v jejich straně organizován. Když se pak v roce 1923 začal zabývat myšlenkou vstupu do některé strany, radil se zejména s prezidentem Masarykem. „Masaryk klonil se spíše k tomu, aby Beneš vstoupil k sociálním demokratům, dr. Beneš byl spíše nakloněn ke vstupu do národně socialistické strany. Nakonec nechal nám tuto otázku k rozhodnutí, abychom se o tom, má-li být soudruhem nebo bratrem, vzájemně dohodli mezi sebou, on že se dle toho zařídí. (...) Ještě dnes se musím smát, když si vzpomenu, s jakými ostruhami posílali mne členové výkonného výboru do tohoto jednání. V získání dr. Beneše viděli velké posílení strany. Sociální demokraté – Bechyně a dr. Meisner – byli daleko střízlivější a nejenže jsem za dr. Beneše nemusel bojovat, ale oni ho hned přímo nabízeli nám. Tak se stal dr. Ed. Beneš národním socialistou.“ V závěru své zprávy Stříbrný připomíná, že tato událost je pamětihodná zejména tím, že za celou jeho politickou praxí „zůstal to jediný případ, kde o členství v politické straně nechal někdo o sobě rozhodovati dvě vzájemně si konkurující politické strany.“³⁶⁶

Později se vedly spory o to, jak to vlastně přesně bylo, zda strany rozhodovaly za Beneše, či zda se rozhodl sám a dostal od nich pouze souhlas a posvěcení. V knize Kramářův soud nad Benešem najdeme verzi, která působí nejvěrohodněji, ale současně odporuje všemu, co jsme tu doposud slyšeli. Beneš podle toho alibisticky svaluje odpovědnost za svůj vstup do ČsSS na dohodu politických stran. „Ale p. dr. Beneš chtěl být poslancem, protože to patřilo k jeho konečným plánům, ale aby si neuškodil u příslušníků druhých stran, že vstoupil do jiné, ujišťoval, že ho do strany poslali jiní – tedy že ho nevedlo tam jeho přesvědčení...“³⁶⁷ Přitom do strany čs. socialistů chtěl, jen odmítal nést riziko nesouhlasu ostatních. Proto si nechal potvrdit i od nich, že s takovým postupem souzní. „Dr. Beneš prý vstoupil do strany národně sociální teprve, když k tomu agráři a sociální demokraté svolili. To se zdá být pravda, poněvadž z výpovědi politického jednatele strany národně sociální víme, co všechno dr. Beneš podnikal, aby byl do strany té přijat a jak proti tomu v ní byl odpor

³⁶⁴ AÚTGM, BA, kart. 4, Čeští fašisté, fasc. Stříbrný.

³⁶⁵ PEROUTKA, F: *Budování*, Svazek IV, Třetí vydání, s. 1753.

³⁶⁶ HŮ, Stříbrný, J.: *Paměti*, Svazek II, s. 98.

³⁶⁷ STŘÍBRNÝ, J.: *Kramářův soud nad Benešem*. Spor dr. K. Kramáře s ministrem zahraničních věcí dr. Ed. Benešem. Praha 1938, s. 139.

a jak rozhodl o tom autokraticky p. Klofáč.³⁶⁸ Tedy nikoliv rozhodnutí, ale jen svolení. „Že byl proti té straně do níž vstoupil, nebo byl ‚vstoupen‘, před válkou a snad i za války, není sice nejskvělejším vysvědčením zásadovosti, ale konečně je to věc p. dr. Beneše a jeho strany. Ale nacházel jsem versi Stříbrného a Šimka pro p. dr. Beneše příznivější. Podle ní do strany vstoupil proto, že sám chtěl, a že druhé dvě strany k tomu svolovaly, nebylo nic nepřipustného, poněvadž se přece jen posice dr. Beneše vůči nim změnila, když dosud nepatřil k žádné straně a strana národně socialistická dostala o ministra víc.“³⁶⁹

Toto téma v dalších diskusích vyvolávalo ještě mnoho pozornosti, ale spokojme se s faktem, že vstup Beneše do strany čs. socialistů, ať byl jakkoliv podivný, zásadním způsobem ovlivnil zejména život Stříbrného. Již za tři roky, až bude v září 1926 opouštět řady národních socialistů, bude mít důvod litovat, že kdy Benešovu kandidaturu podpořil. Beneš svého kroku později příliš nežlel.³⁷⁰

Jak jsme již řekli, ve Švehlově vládě zastával Jiří Stříbrný místo ministra železnic. Roky 1922 a 1923 byly léty velkých finančních skandálů, ať již šlo o pád banky Bohemia či o obrovskou lihovou aféru. Do ní byl svým způsobem namočen i Jiří Stříbrný. Adolf Kabeláč, novopečený milionář s výhodnými konexemi, samozvaný makléř a finanční zprostředkovatel patřil do okruhu čs. socialistů a byl zvláště blízký Stříbrnému. Socialistům proto přitížilo, když se ukázalo, že Kabeláč byl zprostředkovatelem podivných finančních transakcí, při nichž lihovarníci prali své lehce nabyté peníze.³⁷¹ Jedním z adresátů (tentokrát třímiliónové půjčky) bylo i kino Louvre, které patřilo Čs. obci dělnické. Generálním sekretářem této odborové organizace byl současný ministr pošt a telegrafů Alois Tučný. Když se aféra rozvířila, naléhal na něj i sám Stříbrný, aby ministerské křeslo opustil a přenechal je některému ze stranických kolegů.³⁷² Tučný po zarputilé obraně nakonec 18. února 1924 podal demisi ze zdravotních důvodů a Stříbrný dopomohl do vlády svému kolegovi a dlouholetému příteli. Správcem ministerstva se stal Emil Franke, ale nebyla to Stříbrného šťastná volba. Franke pragmaticky zvážil rozložení sil ve straně a nakonec v krizovém září roku 1926 Stříbrného opustil, aby se přiklonil k silnějšímu Benešovi. Do stejné doby spadají i některé podivné transakce, které probíhaly na ministerstvu železnic. Šlo zejména o dodávky uhlí, ze kterých plynuly od těžařů na ministerstvo vysoké provize. S požehnáním Pětky a prezidenta byly pomocí podílů na zisku ze státních uhelných dodávek financovány politické strany.³⁷³ V lednu 1924 to veřejnosti odhalil bulvární vídeňský

³⁶⁸ Tamtéž, s. 138–39.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 224.

³⁷⁰ KLÍMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 267.

³⁷¹ HRUBÝ, J.: *Aféry první republiky*. Praha 1984, s. 31.

³⁷² KLÍMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 303.

³⁷³ Tamtéž, s. 306.

list Die Stunde a postupně se přidaly i další noviny. Napaden byl zejména průmyslník František Stejskal, další z důvěrných přátel J. Stříbrného.³⁷⁴

Antonín Švehla brzy zjistil, kdo se skrývá v pozadí. Hlavním autorem útočných článků byl Max Röder, redaktor Prager Presse, listu vedeného A. Laurinem a blízkého Masarykovi. Röder byl ovšem i organizátorem Die Stunde a o té se zase vědělo, že ji fakticky zřídilo a vede ministerstvo zahraničí. Švehla se proto dověděl, že hlavním inspirátorem těchto insinuačních je Beneš, který vede útok proti Stříbrnému jako správci ministerstva železnic. Řada informací, které takto pronikly dokonce i do Rudého práva, byla podložena konkrétními údaji, ale Švehlovi na celé věci vadil jiný fakt. Odhalení by znamenalo i zkázu pracně budovaného a tajného systému financování politických stran. To se nesmělo stát, a proto Švehla rázně zasáhl a aféru uhasil již v zárodku. Vyhovovalo mu přitom, že Stříbrného zásadový zásah proti Tučnému načas odvrátil pozornost od jeho vlastní osoby. Výraznější útoky inspirované Stříbrného korupcí nastaly proto až po jeho vyloučení z ČsSS v roce 1926.

Stříbrný však nedokázal být alespoň načas nenápadným. V létě 1924 vzbudil další senzaci, když se neskrývaně sešel k delšímu rozhovoru s B. Šmeralem, nyní již komunistou. Proslechlo se, že Stříbrný sondoval možnosti podpory vlády ze strany KSC v případě, že by nedošlo k dohodě s lidovci ve věci odluky církve od státu. Mohlo to být vnímáno i jako nátlak na čs. stranu lidovou, aby ustoupila od svého tvrdohlavého prosazování některých požadavků. Později, už v předvolebním boji roku 1925, Stříbrný připustil, že na doporučení vedoucího německých sociálních demokratů L. Czecha jednal s komunisty, aby „zaskočili za lidovce“. Šmeral ho však odbyl tím, že komunistům zcela vyhovuje, aby „koalice byla v područí lidovců“.³⁷⁵

Spor s lidovci však pokračoval. Počátkem roku 1925 se v souvislosti s pastýřským listem slovenských biskupů situace vyhrotila tak, že v polovině února naznačil Stříbrný J. Schieszlovi z Kanceláře prezidenta republiky, že lidovci patrně opustí koaliční vládu. Současně potvrdil, že koalice překoná i tento úder, a že náhradou za lidovce by mohlo být přijetí živnostníků. Tím se snažil eliminovat možnost vytvoření nové úřednické vlády, jejíž nastolení „považuje za vyloučeno. Nedávno prý řekl Meissner pres.[identovi], že raději minoritní vládu pravice, než úřed.[nickou]“.³⁷⁶

Ve dnech 7. a 8. 12. 1924 se konal v Brně X. sjezd ČsSS, na kterém se Jiří Stříbrný pokusil strhnout na sebe moc. Už v době přípravy sjezdu se projevovaly jisté známky krize ve straně. Václav Klofáč měl sice zůstat předsedou strany, ale Stříbrný předpokládal, že se mu podaří získat rozhodující moc v ústředním výkonném výboru strany. Stříbrného plány vyžadovaly pronikavé změny organizačního řádu. Ty však byly odmítnuty,

³⁷⁴ Tamtéž, s. 306–307.

³⁷⁵ Národní demokracie, 6. 8. 1925. Cit. podle KLÍMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 308.

³⁷⁶ SÚA, Pozůstalost J. Schieszla, kart. 3, deníky, č. 28, zápis ze 14. 2. 1925.

když pražská župa se postavila energicky proti. Inicátorem této akce proti posílení osobní moci Stříbrného byl Karel Slavíček, který získal pro své stanovisko zejména poslance Emila Špatného a po něm i další župní důvěrníky. Tak se stalo, že se Stříbrného návrh nedostal ani na pořad jednání sjezdu.³⁷⁷ Přesto se Stříbrnému podařilo do předsednictva strany a do výkonného výboru umístit svoje lidi. Jeho pozice byla o to snazší, že všichni delegáti uznávali po odchodu bratří Heidlerů ze strany,³⁷⁸ že Stříbrný spolu se svým bratrem má velké zásluhy o stranické finance. Když se zbavil Vrbenského, neměl Stříbrný ve vedení strany konkurenta. Z těch potencionálních Beneš byl zaměstnán zahraniční politikou a Emil Franke starostí o své ministerské křeslo.³⁷⁹

V těchto několika letech celkově kulminovala politická aktivita Jiřího Stříbrného. Byl ministrem, poslancem, členem Pětky, místopředsdou své strany a významnou politickou osobností, které důvěřoval Švehla i Masaryk. V situaci, kdy se vládní koalice opět začala dělit na levice a pravici a dále drobit podle oborových zájmů, patřil k nejvýznamnějším a také k neaktivnějším politickým osobnostem republiky. Rozklad koalice inspiroval nejen myšlenku předčasných voleb, ale též úvahy o potřebě mimoústavní, oktrojované změny volebního zákona, která by zajistila ve sněmovně stabilní státotvornou většinu. I s touto myšlenkou vystoupil jako první J. Stříbrný. Později mu tato aktivita neprospěla, neboť na něj vrhala špatné světlo jako na pučistu. Stříbrný na zasedání vlády, kterého se zúčastnil i prezident, přednesl poměrně komplikovaný návrh, jak situaci překonat. Tato procedura musela být dostatečně dlouhodobá, aby se myšlenka změny volebního řádu stala postupně přijatelnou jak pro politiky, tak i pro veřejnost. „Napřed se provedou troje bezúspěšné volby a to dá legitimaci k oktroji.“ Nový volební zákon měl pak zavést místo poměrného opět většinový volební systém jako za Rakouska. To by však preferovalo voliče z velkých měst, takže kvůli agrárikům by se musel volební zákon obrátit zpět dokonce až ke kuriovému systému. Vznikla by tak městská a venkovská kurie, která by venkov zrovnoprávnila. Prezident pak prý řekl Stříbrnému, že tato reforma asi nenalezne obliby u Švehly, ale vzhledem k jeho nemoci si Masaryk „dělá plány, jak věci zařídit“.³⁸⁰

Masarykovým plánem bylo znovuvedení úřednické vlády na politickou scénu. Tento kabinet by podle něj nejen mohl provést ústavní oktroj, ale zajistit i další nepopulární opatření. Za této situace se Jiří Stříbrný vzdal odporu proti případné úřednické vládě, a když se v březnu 1925 stal zástupcem premiéra, dokonce se začal v přípravě této vlády osobně angažovat. Jeho volba padla na již uvedeného dr. J. Schieszla, předsedu le-

377 SLAVÍČEK, K.: *Historický vývoj*, s. 6–7.

378 Ferdinand, Gustav a zejména Jan Heidlerové opustili stranu v r. 1920. Penězi disponovali jako majitelé cukrovarů a organizátoři českého cukrovarnictví.

379 KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 166.

380 SÚA, Pozůstalost J. Schieszla, kart. 3, deníky, č. 28, zápis ze 13. 3. 1925.

gislativního a politického odboru KPR, kterého jako případného předsedu oslovil ve druhé polovině dubna.³⁸¹ Schieszl si tehdy zapsal: „Stř. [íbrný] mi sdělil, že navrhne mé jmenování prem. [íerem]. Pres. [ident] bude chtít Černého, toho nechtějí soc. dem., tíží je vděčnost k němu (Lid. [ový] dům). Líbí se mu, že při své lásce k pres. [identovi] mám kritický poměr k němu. (...) Meissner prý je mnou nadšen, Kramář uznává mou loyaltitu.“ Jako úkoly nové úřednické vlády Stříbrný v rozhovoru s Schieszlem označil: „Soc. [iální] pojištění, úřednickou otázku, berní reforma (volně bez zasahování pětky), voleb. řád (nemá znemožnit malé strany kvůli Bubníkovi).“ Schieszl si však povšiml, že Stříbrný úmyslně přehlíží základní požadavek agrárníků na zavedení zemědělských cel a současně se míchá i do zahraniční politiky. Stříbrný totiž prohlásil, že Československo ve spolupráci se západními mocnostmi musí „vzít pod ramena“ Rakousko, které se jinak připojí k Německu. Poprvé se tehdy v rozhovoru Stříbrný zmínil i o tom, že se dostal do sporu s Masarykem kvůli rozdílnému názoru na roli domácí a zahraniční složky čs. odboje. Dokonce prý „dostali se tak do sebe, že Stř. [íbrný] prohlásil, že již nepříjde“.³⁸²

Masarykovi se však nakonec plán učinit svého muže předsedou vlády znelíbil. Když Stříbrný návrh přednesl, Masaryk o Schieszlovi (podle jeho vlastního deníku) „mluvil vše nejlepší, ale řekl, že kdybych byl premiérem, že by vše odnášel on.“³⁸³ V této době začíná roztržka mezi Masarykem a Stříbrným. Ke sporu o zhodnocení odboje se připojil i prezidentův nesouhlas s politikou, kterou čs. socialisté praktikovali. Strana posílila své protibenešovské křídlo, v němž nebyl jen Stříbrný, ale i uražený bývalý ministr Alois Tučný a také Emil Franke, jehož ambice nebyly dosud uspokojeny dostatečnou měrou. Ústřední tiskový orgán strany České slovo uveřejňoval již od roku 1924 články Františka Schwarze, v nichž útočil přímo proti hlavě státu a nebyl za to vedením strany nijak persekvován.

Přes tyto skutečnosti i přes to, že hradní skupina nasadila v této době značné síly do boje proti Pětce, probíhaly v zákulisí i kroky, které s oficiální politickou linií jen těžko korespondovaly. Ve snaze získat podporu, hledala skupina Hradu spojence kdekoliv. Kromě mnoha dalších alternativ se nabídla i možnost splupráce s odštěpeneckým křídlem komunistů, které odvedl ze strany J. Bubník. Tato skupina poslanců neodvislé KSČ byla poměrně velká a jeden z jejích vůdců, F. Warmbrunn, nabídl Hradu podporu za příslušné finanční vyrovnání. Alespoň takto líčí podivné zákulisní intriky Jiří Stříbrný. Vzpomíná, že mu E. Beneš dal pro Warmbrunna (říká mu důsledně Warenbrun) „200 000 Kč jako podporu na jeho opoziční tisk proti vedení strany“. Později, když zprávy o události pronikly na veřejnost, Beneš se distancoval a nechal Stříbrného v roli obětího be-

³⁸¹ KRĚSTAN, J.: *JUDr. Josef Schieszl a jeho písemná pozůstalost*. *Paginae historiae* 2, 1994, s. 147.

³⁸² SÚA, Pozůstalost J. Schieszla... deníky, zápis z 24. 4. 1925.

³⁸³ SÚA, Pozůstalost J. Schieszla... deníky, zápis z 8. 5. 1925.

ránka. Ten však měl dost prozíravosti a nechal si obálku „na níž [Beneš] svým markantním písmem naznačil adresáta i obnos 200 000 Kč slovy“. V souvislosti s tím se nám vrací i otázka vyloučení Vrbenského ze strany čs. socialistů. Stříbrný totiž navozuje představu, že i za ním stál nějakým způsobem Beneš když říká: „Škoda, že jsem nebyl tak opatrný, když dr. Beneš zajímal se o to, abychom ze strany vyloučili dr. Boh. Vrbenského.“³⁸⁴

Ke sporu Stříbrného s Masarykem se ještě vrátíme, ale k roku 1925 můžeme konstatovat, že Stříbrného pozice, třebaš již otřesená, byla stále pevná. Potvrdilo se to i v čase oslav Jana Husa, kdy se postavil fakticky na stranu prezidenta proti Benešovi. Ministrovi zahraničních věcí záleželo na dobrých kontaktech s Vatikánem, ale Masaryk se ukázal jako „husitsky neústupný“.³⁸⁵ Stříbrný, který tehdy v předsednictví vlády zastupoval nemocného Švehlu, Masarykovi sekundoval. Když se jednalo o zavedení státního svátku Jana Husa 6. července, musel však takticky couvnout i Stříbrný. V důvodové zprávě se mu zdálo výhodnější nepopouzet lidovce k opuštění vládní koalice a vyzdvihnout „Husa jako zasloužilého vlastence o lidové vzdělání a spisovný jazyk“. Kompromisní důvodovou zprávu zpracoval K. Kramář, ale Masaryk s ní byl krajně nespokojen. Vytykal Stříbrnému zbabělost a nabízel se, že důvodovou zprávu vypracuje sám. Stříbrný se hájil tím, že takové komuniké by muselo být podáno bez uvedení autora a ostatní členové Pětky by je neschválili. Lidovci z principu, agráři a národní demokraté kvůli svým katolickým voličům a sociální demokraté proto, že je v Pětce zastupoval dr. Meissner, který jako Žid musel být v těchto otázkách opatrný. Nakonec přece „důvodová zpráva nepříjde do kalendářů, tu zůstane na věky červeně označený 6. červenec jako Husův svátek“. Masaryk „to uznal, ale spokojen nebyl. Po odhlasování ve sněmovně však zákon podepsal.“³⁸⁶

Tím však věc neskončila. Prezident v červencových oslavách 1925 spatřoval možnost roztržky s Vatikánem, a proto nad nimi převzal patronát. Stříbrný byl opět na jeho straně a snažil se, aby oslavy proběhly v Praze nadmíru okázale, za přítomnosti nejvyšších státních činitelů. Masaryk jej však opět překonal a nechal nad Hradem vyvěsit černý husitský prapor s rudým kalichem. To bylo na Stříbrného moc a žádal prezidenta, aby jej nahradil státní vlajkou nebo prezidentskou standartou. „Nerad, ale dal se nakonec přesvědčtí a vlajka byla vyměněna,“ vzpomínal později Stříbrný. „Rozloučili jsme se tenkrát dost studeně; president si povzdechl: ‚Když já byl vždy kacír‘. Odpověděl jsem mu, že v tom je ta tragika. My z nich chceme mítí presidenta papeže a on dělá občas ze sebe kacíře.“³⁸⁷

³⁸⁴ HÚ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek II, s. 100. Domýšlet všechny tyto náznaky nelze, neboť postrádáme jiné seriózní údaje, které by uvedené skutečnosti potvrdily. Nelze opomenout také fakt, že Stříbrný psal paměti ve vězení již po únoru 1948.

³⁸⁵ KLÍMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 339.

³⁸⁶ HÚ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek I, s. 59–60.

³⁸⁷ Tamtéž.

Katolické organizace, lidová strana i katolická církev se však bouřily a papežský nuncius F. Marmaggi hned následujícího dne opustil na protest Prahu. Masarykova snaha ukázat, že osvobozený národ se hlásí k husitství, se nezdařila. Mezinárodnímu postavení ČSR naopak zbytečná aféra neprospěla a Beneš byl rozčarován. Veřejné mínění, ale i političtí představitelé začali hledat obětího beránka. A tak musel nakonec 20. 7. 1925 prezident přijmout, i když s nechtutí a po dlouhém zdráhání, demisi zástupce předsedy vlády Jiřího Stříbrného. O tom, že tak učinil nerad, svědčí i jeho dopis na rozloučenou: „Neloučím se s Vámi, doufám, na dlouho.“³⁸⁸

Také A. Klimek má dojem, „že to nebyla pouhá floskule“.³⁸⁹ Trapné okamžiky Stříbrný prezidentovi usnadnil, neboť jeho strana chtěla hnát podobně jako Masaryk roztržku s Vatikánem až do konce. Podal proto demisi s odůvodněním, že koalice nechce přijmout jeho radikální požadavky. Později panoval názor, že měli odejít všichni představitelé čs. socialistů ve vládě, tedy i E. Beneš a E. Franke. Popřel to však sám Stříbrný, když na schůzi ústředního výkonného výboru strany 20. července konstatoval: „Ač br. dr. Franke včera telefonicky z Curychu mně prohlašoval naprostou solidaritu, právě tak, jako již dříve br. Dr. Beneš – myslím, že by bylo politickou chybou, kdyby i oni z vlády... vystoupili.“³⁹⁰ Podle něj aféra nastolila daleko úpornější zápas s lidovci, v níž bude třeba každého. Nechce však rozbít koalici těsně před volbami, protože je třeba vyřešit problémy důležité pro socialisty – penze, státní zaměstnance, apod.

K otázce církví se Stříbrný později ještě několikrát vrátil. Ve Večerním listu publikoval na sklonku roku 1928 příspěvek o modu vivendi s poutajícím titulkem „Sensační obsah dohody s Římem. Dr. Beneš uznává svrchovanost papeže nad republikou.“³⁹¹ Pozastavil se v něm nad některými fakty. Modus vivendi je podle něj opsaný konkordát církve s Litvou. Obě strany se zavázaly, že obsáhlý dokument zůstane tajným. Kněží jsou v rozporu s branným zákonem osvobození od vojenské služby. Biskupy jmenuje papež a jen se táže prezidenta. I za Rakouska v takové situaci rozhodoval císař, respektive kapitula. Biskupové pak slibují věrnost papeži, ale nikoliv republice („světská vrchnost“ je uvedena až v druhém pořadí), ačkoliv i v katolickém Polsku je na prvním místě slib věrnosti Rzeczpi pospolité. Dokument byl podepsán ministry zahraničních věcí, ale československý parlament jej neratifikoval. Celý článek je výrazně protibenešovsky naladěný, ale prezidentská kancelář se ani přes tuto výzvu rozhodla nereagovat.

³⁸⁸ Národní shromáždění Republiky československé v prvním desetiletí. Vydalo předsednictvo poslanecké sněmovny a předsednictvo senátu. Praha 1928, s. 320. Celý text srov. AÚTGM, BA, kart. 4, Čeští fašisté, fasc. Stříbrný, sign. 116/64–56.

³⁸⁹ KLIMEK, A.: *Boj o Hrad*. I., s. 334.

³⁹⁰ AÚTGM, BA, kart. 4, Čeští fašisté, fasc. Stříbrný, sign. 116/64–56.

³⁹¹ Večerní list, 29. 12. 1928.